

חוץ פרלמנטרי

ד"ר עמנואל נבון, מנכ"ל אלנט ומרצה באוניברסיטת תל אביב, פועל כבר יותר מעשור כסיירת אזרחית המסייעת למשרד החוץ בהנגשת המציאות הישראלית למחוקקים האירופים באופן בלתי אמצעי. כעת הוא מפרסם ספר חדש בשם 'הכוכב והשבט', שסוקר את הדיפלומטיה היהודית מימי דוד ושלמה ועד בנימין נתניהו

[ניצן קיזר](#)

ב' באב תשפ"ג 20.07.23, 10:57

[ניצן קיזרבשבע 1054](#)

מערכות היחסים הבין-לאומיות של ישראל זוכות בתקופת הממשלה הנוכחית לביקורת קבועה מצד מי שהיה שר החוץ יאיר לפיד וגם מצד חברים אחרים באופוזיציה. בימים האחרונים גברו הטענות לקרע ביחסי ישראל-ארצות הברית, על רקע אמירות קשות שנאמרו, כביכול, מצד הממשל האמריקני כלפי ישראל, עד כדי כך שפרשן אמריקני טען ששמע מהנשיא שארצות הברית שוקלת לבחון מחדש את יחסיה עם ישראל.

ביקורו של הנשיא הרצוג הביא את הסוגיה הספציפית הזאת לנקודת רתיחה. האמירות הסותרות מהצד האמריקני - בין היתר על הבטחה להקפאת בנייה בהתיישבות ועל איומים בנוגע לרפורמה המשפטית - הוכחו באופן מוחלט על ידי ישראל. ראש המטה לביטחון לאומי צחי הנגבי התייצב בעצמו ובשמו כדי לדחות טענות שעלו בעיקר מצד כלי תקשורת שונים בארצות הברית. מהלך האירועים של השבוע האחרון בפרט, אך של כל התקופה האחרונה בכלל, מלמד שהסיפור מורכב, ובעיקר שהניסיונות לייצר מצג לפיו היחסים של ישראל עם מדינות העולם מתערערים בגלל הרפורמה המשפטית - הם לא בדיוק תואמי מציאות.

ד"ר עמנואל נבון, מנכ"ל אלנט ישראל (ארגון בין-לאומי הפועל לחיזוק היחסים בין ישראל לבין אירופה) ומרצה ליחסים בין-לאומיים בתוכנית לדיפלומטיה וביטחון באוניברסיטת תל אביב, חושב שיש משבר אמיתי מול ארצות הברית, אבל המצב רחוק מאוד משבירת כלים.

"המשבר הנוכחי עם ארצות הברית די חסר תקדים - אבל לא לגמרי", מסביר ד"ר נבון ומבקש להכניס את הסיפור כולו למסגרת הנכונה ולפרופורציות המתאימות. "צריך לזכור שמערכת היחסים המיוחדת והאסטרטגית עם ארצות הברית התחילה רק בסוף שנות ה-60. גם כשיש מערכת יחסים הדוקה ואסטרטגית יש נקודות של מתחים ודעות שונות", אומר נבון.

הוא מציין עוד כי "שמענו בימים האלה את המונח 'הערכה מחדש' בנוגע ליחסים בין ישראל לארצות הברית - זה בדיוק המושג שהנשיא פורד השתמש בו כדי לכפות על ממשלת רבין הראשונה חתימה על הפסקת אש עם מצרים בניגוד לעמדתה אז. גם בממשל שמיר מול ממשל בוש האב היו התנגשויות, והאמריקנים סירבו לסייע לישראל בנושא כלכלי כדי להשפיע על מדיניות ישראל שלא להשקיע מעבר לקו הירוק."

האם זו לא נחשבת התערבות פסולה בעניינים פנימיים של ישראל?

"אני לא יודע אם מדובר בהתערבות, אבל אין ספק שמדובר כאן בהבעת עמדה לגבי העניינים הפנימיים של ישראל. מצד שני, ארצות הברית מתבטאת כך גם לגבי מדינות מערביות אחרות, ואף עשתה את זה לגבי הרפורמות המשפטיות בהונגריה ובפולין. זה לא משהו ייחודי שמופנה כלפי ישראל, אלא צורת התנהלות של האמריקנים כלפי כל מדינה אחרת באופן שגרתי. אפשר כמובן לא לאהוב את זה, אבל אין ספק שהאמריקנים כמעצמה מרשים לעצמם להתבטא בנושאים פנימיים של מדינות אחרות."

בזכות העוצמה

השיחה עם ד"ר נבון מתקיימת על רקע השקת ספרו החדש, 'הכוכב והשבט' – היסטוריה דיפלומטית של ישראל, הסוקר את תולדות הדיפלומטיה היהודית והישראלית מאז תקופת ממלכות ישראל הקדומות, דרך מאות שנות הגלות, הקמת התנועה הציונית והמאבק הדיפלומטי להקמת המדינה ועד ימינו, שהגיעו לשיאן בחתימת הסכמי אברהם.

"מקור שם הספר 'הכוכב והשבט' לקוח מהפסוק בספר במדבר 'דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישאל', המסמל את שני הקטבים שלאורם פועלת הדיפלומטיה היהודית, והם גם סוד הצלחתה. מחד גיסא הכוכב הוא המגן דוד, המזין את הערכים היהודיים, הנחישות והצבת היעדים, ומאידך גיסא השבט, המסמל את הכוח המדיני ואת השגת היעדים דרך עורמה, תחבולות ושימוש בעוצמה צבאית במידת הצורך", מסביר נבון.

מהיכן המוטיבציה לכתוב דווקא על הנושא הזה ולחפש את הקו המחבר של הדיפלומטיה היהודית מאז ועד היום?

"ספר כזה היה חסר מאוד. אני מלמד הרבה שנים על מדיניות החוץ של ישראל באוניברסיטת תל אביב. עם הזמן התברר לי שהיה חסר ספר מקיף בנושא של דיפלומטיה ישראלית בהקשר היהודי עם פרספקטיבה היסטורית רחבה.

"באופן כללי אני חושב שיש תופעות שחוזרות על עצמן. אפשר לזהות בהיסטוריה בכלל ובהיסטוריה היהודית בפרט את המתח בין נאמנות לתחושת שליחות היסטורית לבין המציאות הדיפלומטית, ולהתאים את עצמך למדיניות הבין-לאומית. אלה דילמות שחוזרות על עצמן לאורך ההיסטוריה היהודית. זה לא ייחודי לעם היהודי, אבל מה שכן ייחודי הוא שלאורך הרבה שנים לא הייתה ליהודים מדינה והם חיו במציאות בין-לאומית מאתגרת מאוד."

כמו שמצאת קו מחבר בין הדילמות שעמדו בתקופת דוד המלך ובתקופת בנימין נתניהו - גם שיטות הפתרון של הדילמות הן דומות?

"אני לא משתמש במילה פתרון, אבל אני טוען בספר שבסופו של דבר היהודים, גם בתקופות שבהן הם היו בעלי עוצמה וריבונות, וגם בתקופות שבהן לא הייתה להם העוצמה, הצליחו כשידעו למצוא את האיזון בין הנאמנות לערכים שלהם בצד אחד לבין הנכונות להתאים את עצמם למציאות בצד

שני. זה לא דבר קל, משום שאין פה איזושהי נוסחה מתמטית שמאפשרת למצוא את האיזון הנכון. במקרים מסוימים לאורך ההיסטוריה הייתה נטייה ללכת בעיקר על האידיאולוגיה ולשכוח את המציאות או להפך. המקרים האלה אף פעם לא הסתיימו טוב."

המצב הדיפלומטי של מדינת ישראל כיום - רע יותר מבעבר?

"להפך, מדינת ישראל בזכות העוצמה הקשה והרכה שלה, המצוינות הטכנולוגית בכל התחומים, הגודל של התוצר הלאומי, נמצאת במעמד בין-לאומי טוב מאוד. יש לנו יחסים אסטרטגיים עם הודו, אנחנו מדינה מבוקשת מאוד גם באירופה בזכות תחומים שונים וגם באפריקה. היום ישראל נחשבת מדינה מבוקשת, מבוססת וחזקה מאוד עם מעמד בין-לאומי חזק. מצד שני, ישנן תקופות והחלטות שמשפיעות על מערכות היחסים שלנו. הדיפלומטיה צריכה להיבחן כל הזמן מחדש, כי הכול מתעדכן - ולצד העוצמה צריך להביא בחשבון את המבט של המערב לגבי הרפורמה המשפטית, שמבחינת עיתוי סופגת ביקורת בארצות הברית ובאירופה."

אנחנו שומעים כמעט בכל יום על ניסיונות הפחדה שלפיהם העולם יתייחס אלינו אחרת אם הרפורמה המשפטית תאושר. העולם באמת מתעסק בעילת הסבירות או בהרכב הוועדה למינוי שופטים?

"ראשית, אין דבר כזה העולם, כי אין דעה אחת. ברור שאת רוסיה וסין לא מדאיגה עילת הסבירות. אם נדבר על מדינות מערביות חופשיות, ובמיוחד בארצות הברית ובאירופה, זה מדאיג אותן - אולי גם כי הן רואות את הדברים בפרספקטיבה של תקדימים."

"אי אפשר להתעלם מהעובדה שהיו שינויים באירופה ובמקומות אחרים, ומבחינת מדינות מסוימות זה מעורר שאלות. הן לא אומרת שאי אפשר לעשות שינויים במערכת המשפט, אלא הן מסתמכות על תקדימים ואומרות: 'רגע, אתם תהיו כמו הונגריה?' ומציינות שאם כן - ייתכן שיהיה לזה מחיר. זה המסר של המדינות האלה."

מדברים המון על היחסים בין ישראל לארצות הברית ועוסקים פחות ביחסים עם אירופה. האם הוויכוח הפנימי בישראל, שמתנהל בטונים גבוהים במיוחד, פגע באופן כלשהו ביחסי ישראל עם האירופים?

"אירופה היא לא מקשה אחת, יש 27 מדינות באיחוד האירופי, ובריטניה שכבר לא באיחוד, ויש מגוון דעות גדול. מדינות באיחוד האירופי הפכו להיות לקוח מספר אחת של מדינות ישראל במגוון רחב של תחומים. כמובן יש גם מחלוקות - בדיוק כמו עם ארצות הברית - ולמעשה אין הבדלים גדולים בסוגיות שבמחלוקת עם ישראל מצד אירופה וארצות הברית, כמו הבנייה בהתנחלויות והיחס לפלשתינים."

מיקור חוץ

כשד"ר נבון מדבר על אירופה, הוא מספק הזדמנות להצצה לפעילות של ארגון שאינו די מוכר בישראל אבל מוכר היטב למחוקקים רבים ברחבי אירופה - אלנט. הארגון, שנבון משמש בתפקיד המנכ"ל שלו בשנים האחרונות, מכונה לעיתים "האייפא"ק של אירופה", אף שהוא אינו שדולה ואינו עוסק בלובינג. אלנט מספק פלטפורמה להיכרות אישית של קובעי מדיניות עם מדינת ישראל, באופן

שייתכן שישנה את דעתם עליה. הרעיון הוא לאפשר למנהיגים להתרשם מהסוגיות שעליהן הם שומעים בעיקר בתקשורת המקומית שלהם - באופן עצמאי והכי קרוב להתרחשויות עצמן. הארגון נוסד לפני כחמש עשרה שנים, במטרה לחזק את הקשרים ושיתופי הפעולה בין ישראל לאירופה. המשרד הישראלי של הארגון מקיים דיאלוג קבוע עם פוליטיקאים, חברי פרלמנט, דיפלומטים, אישי ציבור ואנשי עסקים באירופה - יחד עם הנציגויות המקומיות של אלנט באירופה.

מה בעצם הערך המוסף שמביא אלנט ליחסים בין ישראל לאירופה?

"אנחנו קיימים כדי לעזור לעבודה של משרד החוץ ולהשלים אותה, שכן הוא מוגבל מבחינת המשאבים, במטרה לחזק את היחסים בין ישראל ובין מדינות אירופה. לקיום המטרה הזאת דרושה מדיניות פרו־אקטיבית שדורשת הרבה עבודה ומאמץ. למשרד החוץ יש דיפלומטים מעולים, אך כאמור הוא מוגבל מבחינת משאבים. למשל הבאנו יותר מ־30 משלחות בשנה של פרלמנטרים אירופים, ויצרנו גם דיאלוגים אסטרטגיים בין מקבלי החלטות ומעצבי דעת קהל מאירופה ומישראל. אלה דברים שמשרד החוץ לא יכול לעשות, ואנחנו משלימים את הצד הזה."

וזה מייצר בסופו של דבר שינוי בשטח?

"יש לכך תוצאות מעולות, ואנחנו רואים שאנשים שבאים לישראל ובאמת מתעמקים כאן - חוזרים למדינות שלהם עם דעות אחרות. אנחנו גם דואגים לשמור איתם על קשר לקראת הצבעות חשובות לנו באירופה - והתוצאות טובות. באחרונה נחתמה עסקה צבאית גדולה מאוד בין ישראל לגרמניה, ואנחנו מילאנו תפקיד עיקרי מאוד בנושא בהיותנו מי שהביאו את המשלחת הראשונה של בית המחוקקים הגרמני, כולל יושב ראש ועדת החוץ והביטחון במדינה, וכך החלה ההתעניינות שלהם במערכת הצבאית שהם רכשו."

"אנחנו בתיאום מלא עם משרד החוץ. המשרד עוסק בעיקר בביקורים של ראשי מדינות ושרים בכירים, ואנחנו יותר בהשלמת הפער מול משלחות פרלמנטריות של מדינות ספציפיות ושל הפרלמנט האירופי. יש גם משלחות נוספות: בכל שנה אנחנו מביאים לכאן משלחות של צעירים מוסלמים מצרפת, ויש לזה השפעה גדולה מאוד על הראייה שלהם את המצב בישראל. כל זה נותן ערך מוסף לפעילות המשרד."

מה לדעתך המשימות הבוערות ביותר של הדיפלומטיה הישראלית בשנים הבאות?

"אנחנו צריכים להיות ערניים מאוד לשינויים העמוקים שמתרחשים כרגע בעולם בעקבות המלחמה באוקראינה והחרפת העימות בין ארצות הברית לסין. אלה אתגרים לדיפלומטיה הישראלית. גם אירופה של היום אינה דומה לזו של לפני שנתיים. היום אין כמעט מדינה שלא מתנגדת לרוסיה ופועלת באופן אקטיבי בעניין, ואנחנו נניח בקשרים טובים עם הונגריה של אורבן שמשותף פעולה עם פוטין ואין לנו מה לחפש לצידו. רוסיה, צריך להזכיר, שדרגה את היחסים הצבאיים והאסטרטגיים שלה עם איראן, ואנחנו צריכים להביא את זה בחשבון במכלול ההשקעה שלנו במאבק בגרעין האיראני."

"גם בנושא הסיני-אמריקני - אם לפני עשר שנים עדיין היינו יכולים ליהנות מכל העולמות ולנהל יחסים עם שתי המדינות, האמריקנים היום משפיעים על בנות הברית שלהם לפעול בצורה שונה. הסינים, צריך לשים לב, גם מבקרים יותר את ישראל, וצריך להביא את זה בחשבון."